

**MAVZU: YANGI O'ZBEKISTON JAMIYATIDA HUQUQIY ONG
VA HUQUQIY MADANIYAT RIVOJLANISH TENDENSIYALAR**

*O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi
Bojxona qo'mitasi Bojxona instituti*

*Umumhuquqiy fanlar kafedrası
Shermatov G'olibjon Sherzod og'li
Seytmuratov Atabek Bekmurat uli*

ILMIY MAQOLA

***¹O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BOJXONA QO'MITASINING
BOJXONA INSTITUTI 1-KURS KURSANTI***

***²O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BOJXONA QO'MITASINING
BOJXONA INSTITUTI 1-KURS KURSANTI***

Annotatsiya: *Ushbu maqola yangi O'zbekiston jamiyatida huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirishdagi muammolarga bag'ishlangan. Maqolada jamiyatdagi huquqiy ongning bugungi holati o'rganilib, qayd etilgan muammoni hal etish yo'llari taklif etilgan. Shuningdek mamlakatimizda olib borilayotgan har bir islohotning jamiyatda samarali olib borilishiga qaratilgan faoliyatni to'ri*

tashkil etish bo'yicha fikr-mulohaza yuritilgan. Bu yo'nalishning dolzarbligi XXI asr boshlarida mamlakat hayotining siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va boshqa jabhalarida yuz bergan o'zgarishlar, davlat va huquqning mohiyatiga oid yangicha qarashlarning paydo bo'lishi bilan belgilanadi. Mamlakatda barcha davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari hamda mansabdor shaxslar tomonidan fuqarolarning huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish maqsadida olib boriladigan huquqiy targ'ibot faoliyatini yanada kengroq olib borish zarurligi nazarda tutilgan. Huquqiy targ'ibotni amalga oshirishda ommaviy axborot vositalari rolini oshirish masalalari ifodalangan.

Kalit so'zlar: *Yangi O'zbekiston-yangi jamiyat, fuqarolik jamiyati, jamoatchilik nazorati, samarali tashabbus, jamoatchilik institutlari, "Ommaviy axborot vositalari-to'rtinchi hokimiyat", adolat tuyg'usi, madaniyat, ma'naviyat, mafkura, yangicha dunyoqarash, huquqiy psixologiya, huquqiy tarbiya, yuksak huquqiy ong, ijtimoiy fikr.*

Annotation: *This article is dedicated to the problems of developing legal awareness and legal culture in the new society of Uzbekistan. The article examines the current state of legal awareness in society and proposes solutions to the identified issues. Additionally, it discusses the necessary activities for effectively organizing the implementation of each reform currently being carried out in the country. The relevance of this direction is marked by changes in the political, socio-economic, cultural, and other areas of the country's life at the beginning of the 21st century, as well as the emergence of new perspectives on the nature of the state and law. The article emphasizes the need for all state bodies, civil society institutions, and public officials to expand the legal advocacy activities aimed at developing citizens' legal awareness and legal culture. It also highlights the importance of increasing the role of mass media in implementing legal advocacy.*

Keywords: *New Uzbekistan, new society, civil society, public control, effective initiative, public institutions, "Mass media - the fourth power", sense of justice, culture, spirituality, ideology, new worldview, legal psychology, legal education, high legal awareness, social opinion.*

Аннотация: Данная статья посвящена проблемам развития правового сознания и правовой культуры в новом обществе Узбекистана. В статье исследуется текущее состояние правового сознания в обществе, а также предлагаются пути решения выявленных проблем. Кроме того, рассматриваются вопросы эффективной организации деятельности по внедрению реформ, проводимых в стране. Актуальность данного направления определяется изменениями в политической, социально-экономической, культурной и других сферах жизни страны на рубеже XXI века, а также появлением новых взглядов на сущность государства и права. В статье подчеркивается необходимость расширения правозащитной деятельности всех государственных органов, институтов гражданского общества и должностных лиц, направленной на развитие правового сознания и правовой культуры граждан. Также отмечается важность повышения роли средств массовой информации в осуществлении правозащитной работы.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, новое общество, гражданское общество, общественный контроль, эффективная инициатива, общественные институты, «СМИ - четвертая власть», чувство справедливости, культура, духовность, идеология, новый мировой взгляд, правовая психология, правовое воспитание, высокое правовое сознание, общественное мнение

KIRISH

Bu yoʻnalishning dolzarbligi XXI asr boshlarida mamlakat hayotining siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va boshqa jabhalarida yuz bergan oʻzgarishlar, davlat va huquqning mohiyatiga oid yangicha qarashlarning paydo boʻlishi bilan belgilanadi. Mamlakatda barcha davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari hamda mansabdor shaxslar tomonidan fuqarolarning huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish maqsadida olib boriladigan huquqiy targʻibot faoliyatini yanada kengroq olib borish zarurligi nazarda tutilgan. Huquqiy targʻibotni amalga oshirishda ommaviy axborot vositalari rolini oshirish masalalari ifodalangan. Hozirgi kunda, chinakkam huquqiy demokratik davlat qurish hamda fuqarolik jamiyatini shakllantirishda, eng ustuvor vazifa

sifatida jamiyatimizda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirib borish, qonun ustuvorligini ta'minlash eng muhim siyosiy masala bo'lib qolmoqda. Huquqiy davlatning eng muhim belgisi, shuningdek, uning shakllanishining ko'rsatkichi jamiyatning, fuqarolarning, huquqiy madaniyati darajasiga bog'liq bo'lib, ijtimoiy-huquqiy faoliyatni nazarda tutuvchi demokratik institutlarning rivojlanishi bilan belgilanadi.

Asosiy qism

Ayni paytda aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini shakllantirishning samarali tizimini yaratish nihoyatda muhim. Yangi O'zbekiston jamiyatida ham bu borada qator muammolar mavjud bo'lib, mazkur huquqiy muammolarni quyidagicha ifodalashimiz mumkin:

- jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatning pastligi;
- huquqiy tartibsizlik holatlarining ortib borishi;
- huquqiy nihilizm va infantilizm;
- hayotning barcha jabhalarida hukm surayotgan huquqiy madaniyatning etishmasligi, odamlarning kundalik munosabatlari sohasidan (fuqarolar davlatning huquqiy tizimi, amaldagi qonun hujjatlari to'g'risida zarur bilimga ega bo'lmasa, o'z huquq va majburiyatlarini amalga oshira olmasa, o'z manfaatlarini himoya qila olmasa);
- Ommaviy axborot vositalari faoliyati yetarli darajada emasligi, xususan surishtiruv jurnalistikasi rivojlanmaganligi;
- aholini, xususan, yosh avlodni huquqiy tarbiyalash va tarbiyalashtirishning izchil emasligi; ommaviy axborot vositalari faoliyatining samaradorligi yetishmasligi. Bu kabi muammolar yangi O'zbekistonda olib borilayotgan siyosatning maqsad va vazifalarini chuqur anglab yetish hamda uni real hayotda to'g'ri tadbiq etish yo'lida asosiy to'siq yaratadi. Darhaqiqat, bu kabi muammolar nafaqat mamlakatimizda, balki xalqaro miqyosda kuzatish mumkin. Misol tariqasida "Zamonaviy rus jamiyatida huquqiy ong inqirozi mavjudligi, shuningdek, Rossiya 21-asrga samarasiz huquqiy tizim, rivojlanmagan huquqiy madaniyat va yuqori darajadagi jinoyatlar bilan kirib kelmoqda" degan

fikr taniqli rus mutafakkiri va huquqshunosi P.I. Novgorodtsev tomonidan keltirib o'tilgan. Unga ko'ra olingan so'rov ma'lumotlarini tahlil qilinib, ushbu tahlil markazi quyidagi xulosalarga kelgan. Hozirgi vaqtda ruslarning katta qismi konstitutsiyaning Rossiya Federatsiyasining asosiy qonuni sifatidagi roliga ahamiyat bermasligi, va afsuski, so'ralgan har o'ninchi fuqaro Rossiya Federatsiyasi Konstitutsiyasining mazmunini yaxshi tushunishini aytdi. Fuqarolarning atigi beshdan bir qismi konstitutsiya mamlakat ehtiyojlariga to'liq javob beradi, deb hisoblaydi va qariyb yarmi Asosiy qonun mamlakatdagi ishlar holatiga mos keladimi yoki yo'qligi haqida hatto tasavvurga ham ega emas¹¹. Yuqoridagilardan kelib chiqib, Rossiya Federatsiyasi fuqarolarini, shu jumladan davlat organlari, ommaviy axborot vositalari va jamoat birlashmalarini huquqiy ta'lim va tarbiyalashning izchil, o'zaro bog'liq tizimini yaratish uchun mamlakatda huquqiy madaniyatni rivojlantirish bo'yicha federal dasturni ishlab chiqish, uning tarkibida huquqiy ta'lim bo'yicha aniq kengash tuzish (tarkibiga huquqni muhofaza qiluvchi organlar vakillari, madaniyat arboblari, kino, televideniye, ilmiy va ta'lim huquqiy muassasalar vakillari va boshqalar kirishi lozim), shu bilan birga mazkur organ aholining huquqiy ma'rifat darajasini o'rganishi, huquqiy bilimlarni tarqatish bo'yicha ishlarning shakl va usullarini umumlashtirishi zarur. huquqiy ta'limni tashkil etish, huquqiy materiallar va ularni taqdim etish shakllarini tahlil qilish, targ'ibot ishlarining eng dolzarb yo'nalishlarini belgilash, tavsiyalar va yo'riqnomalar ishlab chiqishi belgilab o'tilgan. Biz esa yangi O'zbekiston va yangi jamiyatimizda olib borilayotgan islohotlar samarali bo'lishi uchun bu kabi muammolarni yuzaga kelishini oldini olishga qaratilgan qat'iy chora-tadbirlar kompleksini ishlab chiqish va uni samarali amalga oshirmog'imiz lozim.

Mazkur faoliyatni amalga oshirishda nafaqat davlat boshqaruv organlari va yuqori turuvchi tashkilotlar balki barcha davlat idoralari hamda fuqarolik

---

¹ Yuriy Levada tahliliy markazi (Levada markazi) [Elektron resurs] URL: [http://www.Levada.ru/fuqarolarning "Konstitutsiya haqida ruslar"](http://www.Levada.ru/fuqarolarning%20Konstitutsiya%20haqida%20ruslar) savoli (sanasi 06/05/2015)

jamiyati institutlari tomonidan faol, tashabbuskor hamda oqilona faoliyat olib borilishi nazarda tutiladi. Bugungi kungacha aholini huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishga qaratilgan qator chora-tadbirlar amalga oshirib kelinayotganligi hamda bu islohotlar anchagina samarali natija berayotganligini ham ko'rishimiz mumkin. Bu borada, davlatimiz rahbarining 2019-yilgi PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"²gi Farmoni mazkur sohaga qaratilgan alohida e'tibor bo'ldi. Unga ko'ra, quyidagilar asosiy vazifa etib belgilangan edi: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligini jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish sohasidagi muvofiqlashtiruvchi organ etib belgilash; davlat organlari va tashkilotlarining huquqiy axborotdan keng ko'lamda foydalanishini ta'minlash, ularning ushbu sohada fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalari bilan samarali hamkorlik qilish bo'yicha muvofiqlashtirilgan faoliyatni tshkil etish; ommaviy axborot vositalarining huquqiy axborot bilan ta'minlashdagi rolini oshirish, huquqiy targ'ibotning innovatsion usullaridan foydalanib, veb-texnologiyalarni qo'llashni kengaytirish; jamiyatda huquqiy ong va huquqiy yuksaltirish konsepsiyasini samarali amalga oshirish bo'yicha "yo'l xaritasi"ni tasdiqlash belgilanib, konsepsiyada "Jamiyatda qonunlarga hurmat ruhini qaror toptirish –demokratik huquqiy davlat qurishning garovidir!" , "Shaxsiy manfaatlar hamda jamiyat manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash", "Yuksak huquqiy madaniyat –mamlakat taraqqiyoti kafolati"degan g'oyalar singdirish hamda "Shaxs –oila –mahalla –ta'lim muassasasi –tashkilot –jamiyat" prinsipini tizimli va uzviy tashkil etish nazarda tutildi². Islohotning mantiqiy davomi sifatida 2020 yil "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-sonli Qonun hamda 2020-yil PF-5987-sonli "O'zbekiston respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora- tadbirlar to'g'risida"gi Farmon natijasida ta'limning barcha shakllari joriy etilib, keng yuridik

² "O'zbekiston respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2020-yil PF-5987-sonli Farmon

jamoatchilik ishtirokida yuridik kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, shuningdek, huquqiy targ'ibotni samarali amalga oshirish va oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish boshlandi. 2. Biz qurmoqchi bo'lgan yangi O'zbekiston jamiyatida huquqiy ong va huquqiy madaniyatni oshirishda davlat organlari, ayniqsa huquqni muhofaza qiluvchi idoralar, sud, prokuratura, ichki ishlar idoralari, adliya organlarigina emas, balki barcha fuqarolik jamiyati institutlari, mansabdor shaxslar hamda keng jamoatchilik ishtirokida yangicha chora-tadbirlar amalga oshirilib, ularni ommaviy axborot vositalari yordamida keng targ'ib qilish lozim. Amalda esa fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalari faoliyati hamkorligi va samarali faoliyati borasida qator muammolar borligini kuzatishimiz mumkin, ammo huquqiy targ'ibot borasidagi amalga oshirilayotgan ayrim tashabbuslar yetarlicha samara bermoqda.

Huquqiy tarbiya – bu jamiyatda huquqiy madaniyatni rivojlantirish va fuqarolarning huquqiy bilimlarini oshirish jarayonidir. Bu jarayon huquqiy normalarni, qadriyatlarni va tamoyillarni o'zlashtirish orqali amalga oshiriladi. Huquqiy tarbiya fuqarolarni huquqiy ongli, mas'uliyatli va faol shaxslar bo'lishiga yordam beradi. U, shuningdek, huquqiy tizimga bo'lgan ishonchni mustahkamlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega³³.

Sh.A., Saydullayev

Davlat va huquq nazariyasi [Matn]: darslik /
Sh.A. Saydullayev – T.: TDYU nashriyoti, 2024. – 264 b.

Huquqiy tarbiyani keng va tor ma'noda tushunish mumkin.

Tor ma'nodagi tarbiya-huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari tomonidan maxsus tashkil etilgan jarayon bo'lib, bunda shaxsni tarbiyalash uchun tarbiyaning barcha shakllari va usullari bir maqsadga qaratiladi, yo'naltiriladi. Uning tashkilotchilari, ya'ni asosiy subyektlari – ota-onalar, o'qituvchilar, huquqni

---

³ Sh.A., Saydullayev

Davlat va huquq nazariyasi [Matn]: darslik /
Sh.A. Saydullayev-T.; TDYU nashriyot, 2024. -264 b.

muhofaza qilish organlarining xodimlari va ularning boshliqlari va boshqalar hisoblanadilar.

Keng ma'nodagi tarbiya – shaxsning tarbiyalanishida uning tarbiyasiga ijobiy ta'sir qila oladigan ,shaxslar tomonidan maxsus tashkil etilgan yoki tashkil etilmagan tarbiya jarayonlarining yig'indisi. Bunda oila,bog'cha,maktab,ish va yashash joylarida, bevosita profilaktika noziri tomonidan olib boriladigan tarbiyaviy profiaktik ishlar tushuniladi.Mazkur jarayonlarda ko'pincha kuzatilishicha, muhit tarbiyaga ta'sir etadi ,muhit o'zgarsa ,tarbiyaning mohiyati va shaxslarning xatti – harakati ham o'zgaradi. Shaxsning xatti-harakati ijtimoiy muhit ta'sirida shaxsning shakllanishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining o'n to'rtinchi yalpi majlisida Adliya vaziri Ruslan Davletovning huquqiy targ'ibot va ma'rifatni yuksaltirish borasidagi axborotidan // Inson va Qonun, 2018 3-aprel, No132. 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasining "Xalq bilan muloqotva inson manfaatlari yilida amalga oshirishga oid davlat dasturini o'rganish bo'yicha ilmiy-uslubiy risola. –T: Ma'naviyat, 2017, 142-b3. "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Vazirlar Mahkamasi qarori 1059-son, 2019 31-dekabr.nrm.uz4. "Ijtimoiy fikr" jamoatchilik fikrini o'rganish Markazi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 25 yilligi mavzusida jamoatchilik fikri so'rovi. Kun.uz 24.11.20175.Yuriy Levada tahliliy markazi (Levada markazi) [Elektron resurs] URL:http: // www.Levada.ru/fuqarolarning "Konstitutsiya haqida ruslar"savoli (sanasi 06/05/2015)6. "2021-2025-yillarda Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6181-son Farmoni 04.03.217."O'zbekiston respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2020-yil PF-5987-sonli Farmon8. "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi 2019-yilgi

PF-5618-sonli Farmon9. “Nodavlat notijorat tashkilotlari to’g’risida”gi 1999-yil Qonun. Qonunchilik ma’lumotlari milliyba’zasi, 21.04.2021 10.Odilqoriyev X.T Davlat va huquq nazariyasi (darslik). –“Adolat”, 2018, 287-b11. “Huquqiy yetuklik –barkamolikka eltadi”. O’zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. –T.:Adolat 2011 6-b